

Művelődő Kalotaszeg

Kalotaszegről annyit írtak és írnak, hogy újat mondani róla szinte lehetetlen. Újrafelfedezték néprajzi, népművészeti értékeit, hagyományait. Kalotaszeg elsősorban művészeti fogalom, az írásos varrottas, a pompás cifraszűr, a muszuj vagy bagazia, a díszes párták, a ritkaságszámba menő kopjafák, faragásos kapuk, bútorok, dobozok, szépséges népdalok és a vagyont érő gyöngyös ruhák hazája. Az elmúlt években megszámlálhatatlan párna, asztalterítő, faragásos doboz került a városi lakásokba. Mindez a külföldieket is érdekli, és a kalotaszegiek két kézzel adják el mindazt, amit szépnak tartunk.

Kalotaszeg azonban nem a régi zárt terület, nem valamiféle szabadtéri múzeum, hanem ellenkezőleg, nagy és gyökeres változások tere. Kolozsvártól Bánffyhunyadiig, a Körös és Kalota szegletében, az Almásvölgyében és a Nádas mentén mindenütt sokat változott a falvak képe s ezzel együtt az ittlakó emberek, öltözetük, szokásaik, igényeik. Kalotaszeg fogalmához új dolgok társultak: az iparosodás, a korszerű életfeltételek igénye, a városi munkalehetőségek következtében kialakult ingázás a földművelést ipari munkával fölcserélők számának növekedése, az utak és a közlekedés javulása. Mindez előreláttatja velünk a jövőt, amely elkerülhetetlenül és végérvényesen a városhoz vonja ezt a vidéket, mégpedig úgy, hogy kiterjed a közművesítés, javul az ellátás, sőt a falvak — bizonyos vonatkozásban — majd többet is nyújtanak lakóiknak, mint a zsúfolt városközpont. A szabad levegőre, a táj szépségeire és a csendre gondolok.

A régi, a hagyományok tükrében megszépült múlt és a távoli jövő között van a ma. A ma pedig küzdelmes. Nemcsak az anyagi javak megteremtésében, hanem a szellemi-kulturális igények megvalósításában is harcot kell vívniunk.

Az elmúlt hónapokban Kalotaszeg falvait jártam. Tizenhét helységben *ötszáz embert kérdeztem meg művelődési igényeiről*. A lehetőségek és elképzelések felmérésében az a szándék vezetett, hogy igaz képet kapjak. Döntő fordulatú események, realitással számoló irányzatok izmosodásának vagyunk tanúi a népnevelésben. Levetjük lassankint a tömegművelődés sabloncipőit; nem a tetszetős statisztikákért, hanem a szocialista ember kialakításáért végezzük a felnőttnevelést. Ehhez pedig eddigi eredményeink elfogulatlan vizsgálata nélkül nem foghatunk.

Anyagiak

Shokássá vált a falufejlődést új házakban kifejezni. Tény, hogy az elmúlt két évtizedben gombamódra nőttek ki a cseréptetős, nagyablakos, sokfelé fürdőszobás házak. Bácsban 516 ház közül 185, Tordaszentlászlón 384 közül 121, Kalotaszentkirályon 453 közül 167, Vistán pedig a házak fele a felszabadulás óta épült.

*Menyasszonyi
kírákodás
Györgyfalván*

A megkérdezettek egyik csoportja szülő, mégpedig olyanok, akiknek hetedik vagy nyolcadik osztályos gyerekük van. A tanulók szülei megkérdezésével töltötték ki a kérdőívet. A kérdések között a családi házra vonatkozott néhány. Kétszázharmincöt feleletből kitűnt, hogy a válaszolók hatvan százaléka a felszabadulás óta építkezett.

Más mutatók: a szülők 79 százaléka fizetéses alkalmazott vagy nyugdíjas, 21 százaléuk gazdálkodó. A havi kereset szempontjából három csoportra oszthatjuk a családokat. Ezer lejen alul keres 64 százaléuk.

Kalotaszeg falvainak többségében, főleg a Kolozsvárhoz, Bánffyhunyadihoz, Kapushoz és Egereshez közeli helységekből épül a ház, kerül új bútor, részletre vásárolnak háztartási gépeket, rádiót, televíziót. A mezei munkáért járó juttatásból fedezik a mindennapi megélhetéshez szükségeseket. A biztos kereset és a rangot adó szakmák (ács, kőműves, lakatos, villanyszerelő, bányász, gépkocsivezető) vonzzák a fiatalokat. Tordaszentlászlóról (1365)* mintegy négyezer, Magyarfenesről (1114) ötszáz, Kalotaszentkirályról (1654) százhuszonnyolcan, Jegenyéből (640) százhuszan, Mákóból (1000) kétszázötvenen, Vistából (1181) kétszáz ingáznak naponta, egyes szakmákban (ács, kőműves) hetente. A termelőszövetkezetekben az idősebb férfiak és nők dolgoznak.

A korszerűsödés jelei mutatkoznak a háztartás gépesítésében. Első helyen a mosógép áll, legtöbbször erről gondoskodnak (Bácsban 420, Magyarfenesen 100, Mákóban 120), azután a hűtőszekrény és a porszívó következik. Kulturális igényt

* Zárójelben a helység lakosainak összlétszáma.

jelez a rádiók és a televíziós készülékek növekvő száma. A kérdőívet kitöltő családok 80 százalékának rádiója, 10 százalékának televíziója van. Tordaszentlászlón 290, Magyarfenesen 297, Gyaluban 176, Magyarapuson 160, Körösfőn 192, Nyárszón 63 (a lakosok száma 348!), Sárvasáron 205, Mákón 216, Vistán 169, Gyermónostoron 149, Bácsban pedig 1200 rádióelőfizetőt tartanak nyilván. A legtöbb tévé Bánffy-hunyad környékén, Magyarapuson, Körösfőn, Kalotaszentkirályon van. A művelődés és egyben az anyagi helyzet mutatójaként említhetjük a sajtóelőfizetéseket. Tordaszentlászlón 410, Magyarfenesen 303, Egeresen 1157, Jegenyén 180, Mákóban 355, Magyarapuson 453, Gyaluban 1181, Vistán 199, Kalotaszentkirályon 374, Körösfőn 347, Mérában 185 személy fizetett elő különböző kiadványokra a múlt év első felében.

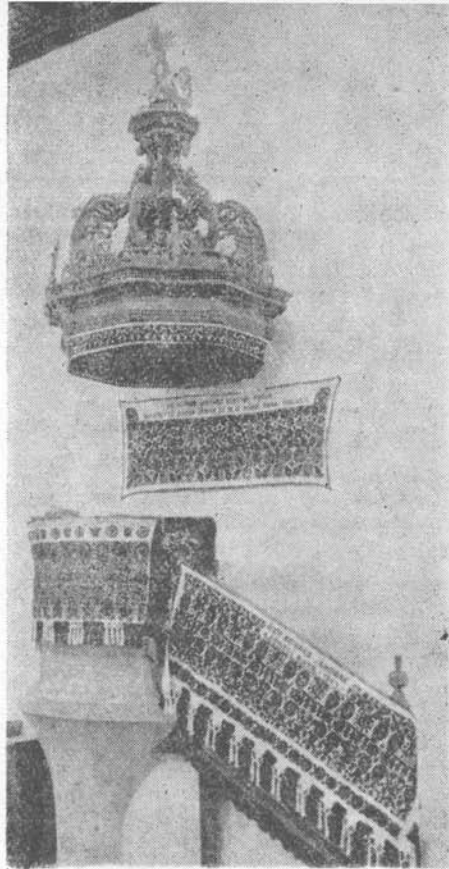
A művelődési otthon

Faluhelyen a művelődés, a felnőttnevelés és többé-kevésbé a szórakozás a kulturális otthonhoz kapcsolódik. Ez az intézmény a legtöbb helyen egyetlen teremből áll, színpaddal, ülőhelyekkel, vetítőkészülékkel felszerelve. Átmeneti állapot, melynek javítását sürgeti, követeli az idő. A lakosság életszínvonalának és igényeinek rohamos növekedésével nem tartott lépést a művelődési otthon. Látogatói a legtöbb helyen hiába keresik benne a vonzót, az otthonost, a kultúra elsajátításához annyira szükséges külsőségeket, a szórakozáshoz a hangulatot. Nem csoda, ha így vélekednek: „A kultúrotthon rideg, fűtetlen, az emberek ritkán jönnek ide, csak amikor a gyerekeik szereplését nézik, vagy ha vendégszereplők jönnek. Kulturális munka évek óta nincs.” (Kapus); „A kultúrotthon elavult, termei kihasználatlanul állnak, piszkosak, felszerelése egyenlő a semmivel” (Magyarfenes); „A mi kultúrotthonunk hajdanában kocsmá volt, most omladozó félben van, rontja a faluképet, a szórakozási lehetőséget pedig csak gátolja. Vasárnaponként nincs hova menni, az utcán álldogálunk csoportba verődve, mivel nincs hova összegyűlni” (Nyárszó).

Pedig Kalotaszegen, az ország más részéhez hasonlóan, a művelődési otthonok nagy többsége a felszabadulás után épült. A szóban forgó tizenhét helységben húsz év alatt nyolc középületet emeltek. Ezek közül a tordaszentlászlói a legszebb, legrendezettebb. Talán a legkorszerűbb lesz a gyalui, melynek díszítését a közeljövőben kezdik el, mintegy kétmillió lejes állami költségen. A kapusi, a vistai és a szucsági is megfelelne céljának, ha szívvel gondoznák, otthonossá tennék. Magyarfenesen 1920-ban épült a művelődési otthon, termeivel nem tudtak mit kezdeni, munkásszállást és kocsmat rendeztek be néhány szobában. Körösfőn 1936-ban, Jegenyén 1860-ban, Bácsban 1870-ben, Mákón a negyvenes évek elején emelték azokat az épületeket, amelyek ma a kultúra hajlékai.

Vistai gyászviselet

Bánffyhumyadi varrottasok
a szószéken

Sokfelé új, korszerű művelődési otthon építésére gondolnak, kevés azonban az olyan gazdaszellembődi táplálkozó törekvés, amely a karbantartást, az átalakítást, a bebútorozást és a megfelelő felszerelést célozná. Tordaszentlászlón a kulturális otthon előcsarnokában sorozatos kiállításokat terveznek, Bikalon hagyományos faragott kaput. Szucságon a homlokzaton elhelyezett két freskó különbözteti meg a művelődés helyét a többi épülettől.

Egy másik, mindegyre felszínre kerülő kérdés a művelődési otthonok fűtetlensége, amit végérvényesen csak a központi vagy az olajfűtés oldhat meg. Mindenképpen érdemes volna ezt siettetni. Megnyernők a téli estéket a művelődés és szórakozás céljára.

A könyvtár

Minden faluban van könyvtár, illetve könyvtári fiók. A községközpontban fizetett könyvtáros gondoskodik az olvasási igény kielégítéséről. A könyvtár nem különálló intézmény, hanem a művelődési otthonhoz tartozik. Többnyire nem vele egy épületben, hanem valahoi külön, néhol eléggé eldugott helyen működik. A

könyvtárhelyiség problémái — berendezése, otthonossá tétele — a kulturális otthonéval azonosak. Az utóbbi időben egyre inkább háttérbe szorulnak az egyszobás, zsúfolt könyvtárak a tágasabbak, az olvasótermesek javára, ahol az olvasónak szabad bejárása van a könyvespolcokhoz, maga válogathatja ki a könyveket.

A könyvtárnak ahhoz, hogy szerepét betöltse, sok és érdekes könyvvel kell rendelkeznie. Anélkül, hogy a könyv szerepét a művelődésben túlbecsülnék — mivel még számos művelődési lehetőség kínálkozik — meg kell állapítanunk, hogy az érdeklődés a könyvek iránt nagy, nemcsak azért, mert a szórakozás legegyszerűbb és legolcsóbb formája (a könyvtárak ingyenesek), hanem mert az elmúlt évtizedek nevelőmunkája talán éppen ezen a téren volt a legeredményesebb.

Halljunk három őszinte véleményt:

„Én a gyárban dolgozom, a feleségem a mezőgazdasági termelészövetkezetben, a fiam iskolába jár. Keresek havonta átlag 800—900 lejt. Ugyan mire gyűjthetnék? De azért előfizetek két újságra, és az idén vásároltam vagy öt könyvet, mert szeretek olvasni. Ez a mi szórakozásunk: olvasunk, hallgatjuk a rádiót és vitatkozunk. Ha én lennék a könyvtáros, sok jó olvasnivalót szereznék, főleg jó kalandos regényeket“ (42 éves munkás); „Minden emberben föl lehet ébreszteni a szeretetet a könyv iránt. Igaz, mire rábírnék

valakit egy könyv megvételére, a legtöbb esetben nem kapható, vagy igen drága" (Egy értelmiségi); „A kultúrotthonba könyvtárhelyiség kellene. Az üzletbe több szépirodalmi könyv. És a könyvtárba is. És több magyar nyelvű" (32 éves tanítónő).

Néhány kalotaszegi község könyvtárának könyvvállománya a következőképpen alakult:

KÖZSÉG, a hozzátartozó falvakkal együtt	LAKOSSÁG		KÖNYVEK		
	Összesen	Magyar %	Összesen	Román	Magyar
Tordaszentlászló	5796	50	7139	3552	3587
Kőrösfő	2516	64	6084	3800	2284
Kalotaszentkirály	3079	50	6885	4521	2360
Bács	7817	39	7633		
Bács (községközpont)	2439	60	4600	4246	354
Egeres	8935	70	6458	4195	2105

E táblázatból kitűnik, hogy Kőrösfőn 2,41, Kalotaszentkirályon 2,23, Bácsban, a községközpontban 1,88 könyv jut egy lakosra, míg Tordaszentlászlón 1,23, Bácsban csupán 0,90, Egeresen pedig ennél is kevesebb: 0,72. Más kalotaszegi községben hasonló a helyzet. Gyerőmonostoron 2,90, Magyarkapuson 1,47, Gyaluban 1,26 a könyvtár egy lakosra jutó köteteinek száma (1969. áprilisi adatok).

A könyvvállomány növelését, az új könyvek beszerzését a megyei művelődés- és művészetügyi bizottság végzi. Lakosonként erre a célra évi 1,00—1,20 lej áll rendelkezésére. Az egyes falvak hiányos könyvvállományát nem egyenlíthetjük ki a több kötettel rendelkező könyvtárak hátrányára: új könyvekre mindenütt szükség van. De sokat tehet és tesz is a megyei művelődési- és művészetügyi bizottság az állami könyvvalap kiutalásainak olyan községekbe irányításával, ahol jelenleg kevesebb a könyv. Ugyanakkor fokozottabb figyelmet kell fordítani a lakosság nemzeti-ségi összetételére: több magyar könyvet kell küldeni Kalotaszegre. Természetes, hogy a román könyvekre magyar lakosságú faluban is szükség van; mindenütt gazdag román nyelvű irodalom áll az érdeklődők rendelkezésére, olvasásuk hasznosan járul hozzá a román nyelv tökéletesebb elsajátításához, az általános műveltség fejlesztéséhez.

A falusi könyvtár-fiókok állományát, ha ideális feltételek között működik, a községi könyvtár időszakonként kicseréli. Hozzáértő és dolgos könyvtáros kell ehhez, aki világos, áttekinthető leltárt készít a könyvvállományról, átfogja és irányítja a községhez tartozó falusi könyvtárfiókok munkáját. Sajnos, jelenleg a könyvtár-fiókok állományát (200—1400 kötet) ritkán frissítik föl.

A könyvtárosok munkáját a megyei művelődés- és művészetügyi bizottság szakfelügyelője irányítja. Igyekszik a túlnyomórészt szakképzetlen könyvtárosok módszertani ismereteit is bővíteni. Ez a folyamat és a községi könyvtárak átszervezése az új területi felosztás óta folyik, és még hosszú ideig eltarthat. Gyors változásra ezen a téren nem számíthatunk.

HUSZONÖT VÉLEMÉNY

„Szeretném ezt a falut, amely biztos anyagi alapjain most éli a művelődési forradalmat, új szokások felé irányítani. Az ifjú nemzedék magatartásában mindenestre biztató jelek mutatkoznak" (34 éves iskola- és kultúrotthon-igazgató).

„A helyi gazdag, színes népviselet megőrzése egyik legnagyobb feladatunk. Továbbá az új munkásság (ács, kőműves, asztalos) szellemi-kulturális irányítása. A falu kulturális felemelkedésének zálogát a megszakítás nélküli kulturális foglalkoztatásban látom. Nagyon, de nagyon kellene egy szakember a fúvószenekar és a dalárda élére. És a kultúrotthon élére olyan igazgató, aki tökéletesen bírja mindkét nyelvet“ (28 éves érettségizett nő).

„Szüleim sok könyvet olvasnak Vernétől és másoktól is. Amikor jó film és színház van, elmennek a művelődési otthonba. Azt javasolják, hogy csinálják meg a szélesvásznú film vetítésére alkalmas mozit itt nálunk is. Hozzanak jó filmeket és szindarabokat“ (VII. osztályos tanuló).

„A falu házainak nyolcvan százaléka új. Van villany, rádió, tévé, sokhelylített háztartási gépek. Öltözködésre és a háztartásra minden családban nagy gondot fordítanak. A kultúra azonban lemaradt. A régi művelődési otthon használhatatlan, az új még csak terv“ (41 éves tanító).

„Hallgatjuk a rádiót, olvasunk. Bob, a hóvadász, Porcelánkisasszony, Egri csillagok — ilyeneket. Én azt mondom, vetítsenek gyakrabban érdekes filmeket és legyen meleg a kultúrotthonban“ (60 éves fodrász).

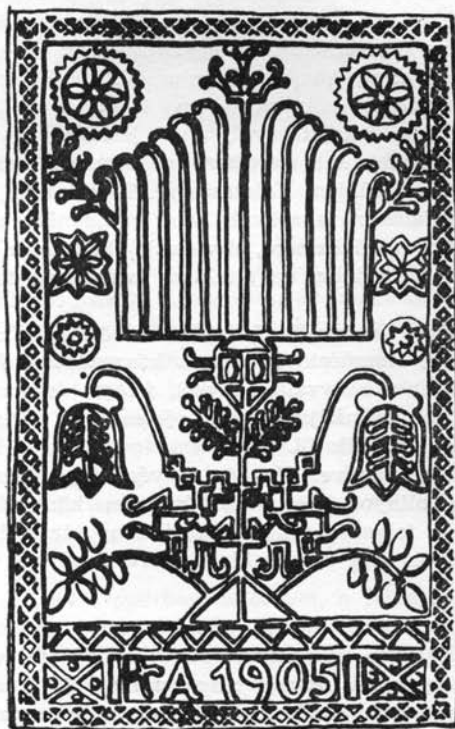
„A művelődési otthon nem elégíti ki a Kolozsvárhoz közel eső falu lakosságának igényeit. A városban színvonalasak az előadások, helyben nem lehet velük felvenni a versenyt. A rádió műsora is jó. A filmek is. Ezek vonzzák a mai közönséget, és nem az idejétmúlt műkedvelés“ (31 éves tanár).

„Ezelőtt két évvel az egyik tanár megkérdezte a klubban, hogy miről szeretnénk előadást hallani. Kívánságunkra a következő héten a lézersugarakról beszélt. Mindenki nagy érdeklődéssel hallgatta. Jó szervezéssel mindent el lehetne érni az ifjúsággal, közel a város, és ez nagy háttérrel van ránk. Növekednek az igényeink“ (22 éves villanyszerelő).

„Átmegyünk a szomszédunkhoz és rádiót hallgatunk. Mivel a kultúrotthonban nincs jól megszerveve a művelődési élet, bizony elég ritkán járunk oda. Ahhoz, hogy a falu művelődési és szórakozási igényeit kielégítsék, a legfontosabb volna egy új és korszerű kultúrotthont építeni, mivel a mostani nem megfelelő, csak egy teremről áll, ami moziterem, színházterem és egyben táncterem is“ (46 éves kőműves).

„Kevesebb alkohol. Több könyv, több lehetőség az oktatásra. Több ismeretnyújtás“ (58 éves tanár).

„Van-e és milyen állapotban művelődési otthon? Hány tanterme, milyen állapotban van az iskola? Van-e a tanszemélyzetnek lakása?

Zöldmázás kályhacsempe

Van-e és milyen az egészségügyi ellátás? Ezekről az objektumoktól függ elsősorban a közösségi művelődés. Ezekre a kérdésekre helyi vonatkozásban — itt Jegenyében — csak ezt válaszolhatjuk: lemaradtunk, 219 tizenégy éven aluli gyermek él a faluban, a háztáji gazdaságokban viszont mindössze 13 fejőstehenet tartanak. A tüzelőanyag beszerzése nagy gond. A javulás ezen a téren az utóbbi időben szemmel látható, de nem kielégítő. A falu kulturális igénye meglehetősen nagy: 200 családból 130-nak van rádiója, néhány családnak televíziója is. A falu legégetőbb igénye a korszerű, tiztantermes iskola és egy tágas művelődési ház. Jegenye bányászfalu, nemcsak az évi 160 ezer tonna gipszkövet szolgáltatja az ország gazdaságának, hanem sok dolgos munkáskezet is" (Igazság, 1969. 47.).

„Reggeltől estig dolgozom. Két napilapot és irodalmi folyóiratot olvasok. Több magyar nyelvű folyóirat, könyv is elkelve" (25 éves statisztikus).

„Valamilyen formát kellene találni arra, hogy az előadások megfelelő számú közönségnek tessenek. Falusi embereket érdeklő szindarabokat kell írni. Tévedés ne essék! A falusi embert nemcsak a termelőszövetkezeti témájú szindarabok érdeklik. Sőt!" (36 éves tanár).

„Az elmúlt évtized alatt Egeres-gyártelep lakossága néhány százezerrel 2500—2600-ra növekedett, a helység képe egészen megváltozott. De a gyártelepen nincs művelődési otthon, s e hiány pótolhatatlan őrült hagy a helyi ifjúság nevelésében. E hiány okozza a fiatalok részleges züllöttségét" (42 éves tisztviselő).

„Nálunk nincs klub, a művelődési otthon és környezete egyáltalán nem barátságos. Esténként a fonóba járok, udvarolok, mulatok, iszom a jó bort" (23 éves asztalos).

„Egy ilyen ipari központban minden művelődési forma célravezető lenne, mindennel foglalkozni kellene" (44 éves tisztviselő).

„Az ismeretközlő előadások hibája a feldolgozatlanság, tompa szintetenségük és a gyakori felolvasások. A legtöbb előadó csupán kötelességből végzi" (38 éves iskolaigazgató).

„A falu tizenkilenc tanerője közül rövidesen egy sem fog helyben lakni. Szabad idejét egy sem áldozza fel kulturális munkára. Nyilván kellene tartani a tanerők művelődési tevékenységét, és fizetésük megállapításakor ezt vegyék figyelembe. Minden művelődési otthonnak legyen alkalmazottja, aki az adminisztrációt végezné, fát szerezne, a leltárt kezelné" (34 éves tanító).

„Hogyan szórakozunk? A rádiót hallgatjuk, többek közt a „Szabó család"-ot, a gyerekek a mesét. Semmi több. Kérünk szórakoztató szindarabot, mivel más szórakozása a falusi népnek nincsen" (37 éves hegesztő).

„A helybeliek nem lelkesednek a műkedvelő munkáért. A tanítók, tanárok kilencvenöt százaléka ingázó. A régi lakodalmi szokásokat, rigmusokat próbáljuk összegyűjteni, papírra vetni, majd előadni a művelődési otthonban" (27 éves ingázó tanítónő).

„Szórakozási lehetőség? Községünkben a mozin kívül nincs semmi. Szeretnék, ha nagyobb gondot fordítanának a falusi fiatalság szórakozási lehetőségére, gyakrabban rendezzenek elvtársi összejöveteleket. Figyelembe kellene venni, hogy a fiatalok sportolni vágyanak" (51 éves vasesztergályos).

„Újjá kell szervezni a régi híres dalkört és a fúvószenekart, képzett karmestert biztosítani számukra. Ezáltal a többi kulturális tevékenység is fellendülne" (36 éves óvónő).

„Hiába választunk ki egy jó színdarabot, ha egy szó belőle valakinek az előjáróságból nem tetszik, nem adhatjuk elő vagy pedig módosítani kell rajta“ (27 éves érettségizett háztartásbeli).

„Egyes számú feladatunk egy kalotaszegi tájmúzeum megteremtése a régi, de ma is hatni tudó közművelődési egyesületek, dalárdák, zenekarok, színjátszóköri életrekeltsége. Szükséges a hely- és művelődéstörténeti tárgyak, anyagok összegyűjtése, leltárba vétele“ (38 éves iskolaigazgató).

„A mi falunkban a legelső dolog a megfelelő művelődési otthon felépítése és annak modern berendezése“ (22 éves könyvtárosnő).

„Mind a művelődés, mind a szórakozás újjászervezését óhajtanánk mindenféle szempontból, mert nálunk minden a feledés útján halad“ (23 éves szerelőlakatos).

ÉRTELMISÉGIEK

Egy falusi tanító, aki közvetlenül a felszabadulás után kezdte el pályáját, szobrait, akverelljeit mutatta meg. Szó esett, a zenéről, s elmondta, hogy hegedülni is szeret, az iskolában ő tanítja az éneket. Szépnek tartja hivatását, és csodálkozva szemléli kollégáit: miért vállalták az oktatást és — falusi környezetről lévén szó — a népevelést, ha nem végzik teljes szívvel-lélekkel.

Ritka az ilyen hozzáértő, munkájával elégedett értelmiségi falun. Ritka, de van. *„Színdarabokat tanítok, előadást tartok, olvasókört szervezek, mint könyvtáros könyveket küldök ki a községhez tartozó falvakra. Kultúrigazgató is vagyok“* — mondja egy 41 éves, háromgyermekes tanítónő.

Az ilyen derék emberek végzik a falu művelődésének aprómunkáját, ők mindig mozdítanaj akarnak valamit a kultúrotthon körül, s ha ők nem lennének, többször zárva volna az otthon, a klub, a könyvtár. Arra is van példa, hogy a művelődési otthon televízióját hónapszámra nem kapcsolják be, mert igazgató híján egyetlen tanár vagy tanító sem nézett arrafelé.

Az egyik tanár meghívott otthonába. Az utca marasztaló sarából modern oázisba léptem. Könyvesállvánnyal kettéválasztott szobában, kagylófoteiben ültem néhány órát. Nem hiányzott a lakásból a tévé, ott voltak a legfrissebb lapok, folyóiratok, volt bárszékreny, korszerű konyha, minden ízlésesen és nagyvonalúan berendezve. Tanárismerősöm elmondta, hogy hivatásának tartja a tanári pályát, s ezért kötelességének tekinti, hogy előadások után is foglalkozék munkakörével, ezt pedig ingázással kevésbé tehetné meg. Nem véletlen, hogy éppen ez a tanár „csodákat“ művel az iskolában, szakkörére tódulnak a tanulók. Az a tény, hogy egy értelmiségi falun sem adja fel szokásait, bővíti érdeklődési körét és szép, korszerű lakást rendez be, vagy képzőművészettel foglalkozik, felmérhetetlen érték. Talán sohasem volt olyan nagy szükség az ilyesféle példamutatásra, mint most, amikor a falu embere megindult a városiasodás útján.

Az ingázás viszont ma már elfogadott és jogosultságra érvényes tény. Kalotaszeg tizenhét helységében összesen 334 értelmiségit számoltam. Ebből a tanügyben dolgozik 220. A tanügyiék 65 százaléka ingázik. Különösen sokan és naponta ingáznak Tordaszentlászló, Magyarfenes, Gyalu, Magyarapus (19 tanerőből 18-an!), Kö-rösfő, Jegenyé, Egeres, Bács, Szucság, Mákó és Vista iskoláiból. A főút menti falvakban az iskolai órák végeztével csak ritkán lehet tanárral vagy tanítóval találkozni. Kissé más a helyzet a távolabbi községekben, például Kalotaszentkirályon, Gyermónostoron. Mit nyújt a falu ezeknek az értelmiségieknek? A kérdés megválaszolása után feltétlenül igazat kell adnunk az ingázóknak.

De tegyük fel a kérdést fordítva. Mit nyújtanak ezek az értelmiségiek a falunak? Illetőleg mit tudnának nyújtani? A kérdés vizsgálatához fogadjuk el azt a száz begyűjtött kérdőívet, melyeket e helységekben lakó vagy dolgozó értelmiségiek megválasztak. (Eredetileg szándékomban volt valamennyi tanúgyben dolgozót megkérdezni, de a közönyös kollégák félreérthették igyekezetemet, s ezért kitöltetlenül hagyták vagy egyszerűen vissza sem adták a kérdőívet.) Az említett száz értelmiségi közül 44 tanár, 45 tanító, 1 óvónő, a többi tisztviselő, egészségügyi dolgozó, könyvtáros, technikus, agrármérnök. Ötven százalékuk ingázó. Falun dolgozik vagy él 1—5 éve 15, 5—10 éve 30, 10—15 éve 15. A többi 20—45 éve él falun.

Anyagilag a társadalmi létra középső fokain állnak. Házépítésre vagy öröklásra 31-en gyűjtenek, gépkocsira 5-en, főlősleges pénzüket előre meg nem szabott céllal tartalékolják 17-en. 46-an semmire sem tudnak félretenni fizetésükből; egy tanár, akinek már háromezer kötetes könyvtára van, minden főlősleges pénzét könyvekre költi. Mosógépe 60, hűtőszekrénye 35, porszívója 32, rádiója 89, televíziója 40, magnetofonja 11, valamilyen hangszere 22 értelmiséginek van. Egyéni könyvtára csupán ötnek nincsen, 7-nek 50 kötetes, 12-nek 50—100 kötetes, 28-nak 100—200 kötetes, 16-nak 200—300 kötetes, 10-nek 300—400 kötetes. 14-nek 500 kötet körüli és 8-nak ezer kötet körüli könyvtára van. Átlag két napi- és hetilapot járatnak, folyóiratot úgyszintén egyénenként átlag kettőt. Helyben átlag négy, Kolozsvárt pedig hat filmet néznek meg havonta. A színelőadásokat is sokan tekintik meg otthon és Kolozsvárt egyaránt. Figyelemmel kísérik a tévé-filmeket is.

Az átlagképen túlmenően egyéni esetek riasztanak: a hajszás, ideget és testi erőt morzsoló ingázás miatt sokan nem tudnak lépést tartani a fejlődéssel. Az egyik régóta ingázó magyar irodalomtanár jóideje nem olvassa az *Utunkat*, fogalma sincs, hogy miről cikkezik az *Ifjúmunkás*, nem tudott felsorolni néhányánál több mai fiatal hazai magyar író. A tanárok java része kénytelen-kelletlen végzi a népnevelő munkát, s csak akkor, ha erre az iskolaigazgató rászorítja. Néhány helyen — Tordaszentlászlón, Körösfőn, Bikalon, Vistában — kialakult szokás: egy-két tanár szolgálatos a kultúrotthonban. Dehát ki mutatja meg nekik, hogy mit miként kell művelni? Vajon milyen ötletparádéra lenne szükség, hogy a művelődési otthontól elidegenült közönséget újra becsalogassák? „*Komoly színdarab és más kulturális műsor előkészítéskor a fiatal tanárok számos nehézséggel találják magukat szemben, melyre az egyetlen semmiféle előkészítést nem kaptak*” — vallja egy 29 éves tanár. Valóban úgy tűnik, hogy ez a falvakra kijáró értelmiségi réteg tehetetlen a falu mai sürgető problémái ügyében, s így műveltségigényével szemben is idegen.

Kettős ingázásról kell beszélnünk. Egyrészt a vonaton, külön autóbusszokkal vagy fedett teherautókkal reggelenként a városba áramló „új munkásságról”, a középiskolákba és szakiskolákba igyekvő fiatalokról, másrészt pedig a városból a falusi iskolákba busszal, vonattal, magángépkocsikkal és autóstoppal igyekvő értelmiségiekről van szó. Mit lehet egyáltalán tenni a fejlődés ilyen törvényszerűsége ellen? Egy valami látszik csak ésszerűnek: *meg kell gyorsítani az utazást*. Az így nyert szabad idő és energia biztosan haszonnal járna a falusi művelődés számára is.

Gazdasági életünk időszerű problémája a rentabilizálás. Ez vonatkozik bizonyos tekintetben a kultúrára is. A szocializmus sajátossága előállítási árán alul nyújtani a kultúrát, például olcsón adni a könyvet, olcsó jegyeket biztosítani a színházban, az operában, a hangversenytermekben, a múzeumokban és a képtárakban. Ilyen értelemben szeretném felhívni a figyelmet a művelődési otthonok anyagi támogatásának további fokozására. Módot kell találni arra, hogy a kultúrotthon ne szűkölködjék, és szabadon rendelkezék bizonyos összegekkel, annál is inkább, mert a jelenlegi feltételek között a művelődési otthon vezetőtanácsán kívül a fizetett

igazgató személyében van már felelős vezető, aki helyesen gazdálkodva, a legsürgősebbekre fordítsa az anyagiakat.

Új lehetőség mutatkozik a népnevelés szervezettségét illetően. Az elmúlt évtől kezdődően minden községben fizetéses kultúrotthon-igazgató működik. A négyezer lakost meghaladó községekben egész normás, másutt járulékos fizetésű igazgató, aki egyben a községi pártbizottság helyettes titkára is. A két funkció egyesítése nagy lehetőségeket nyújt a népnevelésben.

Művelődési életünkben új, de általában világtendencia az önképzés elősegítése és az egyén cselekvő művelődése feltételeinek megteremtése. E célt szolgálják a különböző érdeklődési köröknek és életkori sajátosságoknak megfelelő csoportok, nevezzék ezeket egyesületeknek, kluboknak vagy szakköröknek. Ennek megfelelően kapnak hangsúlyt a kultúrotthonokban is a klubszobák, a valamilyen szaktevékenységre alkalmas kis termek. A most épülő vagy átalakításra érett művelődési otthonokban ezt feltétlenül figyelembe kell venni. A zenei, történelmi, néprajzi körtől a bélyeg- és az autogramgyűjtők köréig számos ötletes és vonzó állandó tevékenységű kört kellene alakítani. A kisebb termeket, a klubszobákat könnyebb kifűteni, otthonossá, kellemessé, hangulatosá tenni.

A kalotaszegi falvak klubjai között — tekintettel a vidék sajátosságára — előkelő helyet kellene biztosítani a *néprajzi és népművészeti kör*nek. „A kalotaszegi varrottásokat még mindig kedvelik. Érdemes volna ezt a hagyományápolást intenzívvé tenni, például kiállítást rendezni népművészeti tárgyakkal. Sok szép kerámiát is találtam, régi mélyfaragású bútort” — mondja egy 32 éves tanárnő. Tordaszentlászlón már rendeztek egy ilyen kiállítást. A további gyűjtést s újabb kiállítást rendszeres köri munkával kívánják végezni. Körösfőn az iskolában miniatűr kalotaszegi szobát rendeztek be. Régóta megvalósításra vár a főút mellett berendezendő gyűjteményes szoba, amely akár a helyi népművészeti szövetkezet faragásos áruinak és az asszonyok eladásra szánt varrottasainak mintakiállítása is lehetne. Bikalon negyven asszonyt számlál a *varrottas szakkör*, amelynek nemcsak a népművészet tisztaságát őrzi, de anyagi haszna is van. Az ilyen és az ehhez hasonló igyekezetet mind maga köré vonhatná a kultúrotthon, jobb gazdája, istápolója ki más lehetne?

Kalotaszeg színházigénye közismert. A művészi élmény, a kimondott szó ereje hívja e falvak lakóit is színházba vagy a művelődési otthonba, akárhányszor is játszanak ott a színészek. Ám a legtöbb falusi színpad nem felel meg a követelményeknek, a művészi élménynek így csak töredéke jut el a nézőkhöz. A városi színházépületben ez az élmény teljesebb, fokozottabb, több a színházterem varázsával, a nagy közönség biztosította kollektív élménnyel együtt. Innen az ötlet: meg kell szervezni a falu rendszeres színházbajárását. Egyes Kolozsvárhoz közel eső helységeken még bérletrendszer bevezetésére is gondoltak. A rendszeresítés azonban elakadt a szállítási költségek elszámolásának módján. Ugyanis a közönségszállítást a két opera és színház autóbusszaival bonyolították le. Az említett intézményeknek ez nem áll jogában. Érdemes volna ebben a kérdésben sürgős megoldást találni.

Kalotaszeg városiasodása feltartóztathatalan és minden nehézség ellenére rohamosan gyorsuló folyamat. Tőlünk függ, hogy a hagyományápolást a gyors fejlődéssel összeegyeztetve nemcsak hogy megtartsuk, de tovább növeljük anyagi és szellemi értékeit.

Tar Károly